

CAMINANT PER LES NOSTRES SERRES¹

Per Jordi Raga Carceller

1. INTRODUCCIÓ

Aquest article es fonamenta en una anàlisi d'algunes rutes que es poden realitzar per la serra del Montsià i per la de Godall.

L'objectiu principal d'aquest treball és crear un cert interès a la persona que el llegeixi per tal que tingui ganes de visitar els indrets que s'hi descriuen. Per tal de fer una lectura més agradable, he introduït fotografies durant les descripcions.

Un altre dels objectius era conèixer algunes senderes que jo desconeixia i que només havia visurat en mapes, també informar-me sobre les diferents fonts i els masos que anava trobant durant els recorreguts, per estudiar com es vivia en aquells indrets.

Des de fa un temps, els diumenges vaig a caçar el senglar, la qual cosa significa que he de recórrer gran part del Montsià i de la serra de Godall per senders i, de vegades, quan al lloc on ens hem de desplaçar no n'hi ha, els he d'inventar. El fet que cada diumenge hagi pogut observar la bellesa dels diferents indrets de la serra ha estat el que m'ha produït la motivació necessària per desenvolupar el treball sobre les diferents senderes que hi podem trobar, per tal de compartir aquest gran paratge amb la resta de persones que l'ignoren.

Abans de delinear una ruta, el primer que feia era documentar-me sobre quins punts recorria la sendera, què hi podíem trobar... Després sortia amb la càmera fotogràfica per comprovar si realment valia la pena aprofundir sobre aquest sender i, aprofitant la sortida, ja el fotografiava. Quan ja havia triat quines senderes estudiaria, vaig començar a repetir la sortida per tal de memoritzar i anotar tots aquells punts que podien confondre una persona que mai hi hagués transitat. Després, un cop a casa, sobre imatges de

¹ Aquest article és una versió del treball de recerca realitzat per Jordi Raga Carceller durant el curs acadèmic 2007/2008.

satèl·lit, en dibuixava el recorregut, elaborava una fitxa tècnica per informar de les característiques de la ruta i després la descrivia. Si aquesta resseguia algun edifici o font significatius, al final de la descripció o durant el seu transcurs l'explicava breument i n'assenyalava les característiques principals.

És a dir, cada itinerari consta d'una introducció amb les fotografies més significatives i una breu explicació del recorregut del sender. A continuació, hi apareixen diferents fotografies aèries en les quals, mitjançant un quadrat blau, s'indica l'inici de la ruta; amb punts grocs, s'assenyalen els punts d'interès, i amb un quadrat violeta, se'n marca el final. Seguidament, hi ha unes recomanacions per realitzar amb èxit la sortida i una fitxa tècnica en què s'assenyala la distància que s'ha de recórrer, el nivell de dificultat, etc. Finalment, podem llegir el cos de l'itinerari en què s'explica com realitzar-lo. Les principals dificultats amb què m'he trobat han estat les climatològiques, ja que he hagut de retardar el començament del treball fins a l'octubre perquè a l'estiu feia massa calor per anar d'excursió. Ara, a la tardor, i a l'hivern també, he depès del temps ja que en dies de pluja o boira no m'hi he pogut traslladar.

Una altra dificultat ha estat la circumstància que alguna vegada he perdut el sender i he hagut d'agafar un punt de referència i, anant buscant les zones amb menys vegetació, he tornat al lloc. També equivocar-me de sendera, en principi la ruta que partia des del Lletí havia d'arribar a la font del Burgar, però el fet de confondre'm va fer que aplegués a la Ràpita.

Ruta 1

D'ULLDECONA A SANT CARLES DE LA RÀPITA

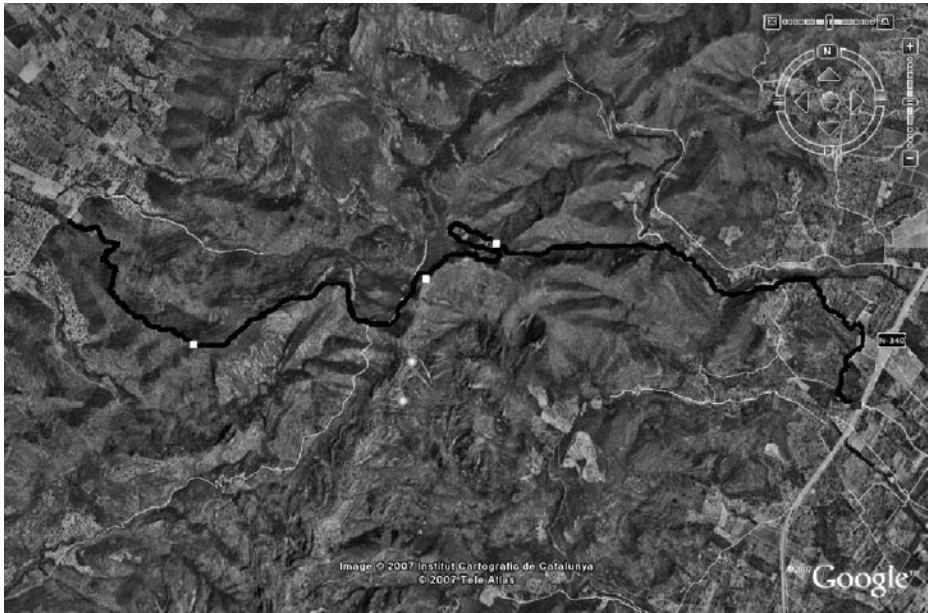
Ruta que comença des del barranc del Lletí, passa per la Foradada, el pantanet dels Coloms i, finalment, baixa pel camí de la Font fins a la Ràpita.

PLÀNOL 1

PLÀNOL 2

PLÀNOL 3

Recomanacions: Es recomana portar molta aigua, ja que la sendera té punts d'alta intensitat. També, menjar per esmorzar i dinar a causa de la durada de la ruta. El calçat han de ser botes. També s'aconseylla portar una gorra, ja que al matí el sol toca de cara i, finalment, una càmera fotogràfica. Per practicar aquesta ruta, hem de disposar d'alguna persona que ens vingui a recollir a la Ràpita, més concretament a l'estació de servei de la N-340. És aconsellable no fer aquesta ruta amb infants o persones amb certs problemes de mobilitat, ja que hi ha trams un tant perillosos.

FITXA TÈCNICA:

- *Distància:* 9 km.
- *Desnivell:* 610 m.
- *Durada:* 6 h. aprox.
- *Nivell d'intensitat:* Alt
- *Nivell de conservació de la sendera:* Adequat fins a la Foradada, a partir d'allí està en mal estat.
- *Senyalització:* Sí, a partir del sender del Lletí.
- *Punts d'interès:* Vista del Delta de l'Ebre des de la Foradada, pantanet dels Coloms.

Vista en 3D del recorregut corresponent a la part d'Ulldecona

Vista en 3D del recorregut corresponent a la Ràpita

Aquesta ruta consta de dos parts: la primera, s'ha de fer en cotxe fins a arribar a l'inici del sender —aquesta correspon als plànols 1 i 2. La segona part s'ha de realitzar a peu i coincideix amb el plànol 3.

Punt de partida: plaça de la Diputació

Des d'aquí, agafarem la carretera de Tortosa (T-331), és a dir, en direcció nord-est. Hi continuarem fins a arribar al barri de les Ventalles. Quan en passem les últimes cases, ens fixarem que, a la nostra dreta, hi ha un camí que creua la via fèrria amb un pont, que haurem de prendre, i, tot seguit, també travessarem l'autopista AP-7 pel pont i seguirem, sense deixar el camí asfaltat, pel lligallo de l'Astor fins a aplegar dalt de tot, on girarem a la dreta pel lligallo de la Carbonera. Sempre sense deixar el camí enquitranat, a la nostra esquerra observarem un camp de tarongers. Quan n'arribem al límit, aquí haurà acabat el trajecte en cotxe.

Llavors, iniciarem la marxa a peu. Primer, seguirem el camí que va de cara al Montsià -tal com podem comprovar a la fotografia- fins que arribem a una finca, en la qual hi ha garrofers i oliveres; a mà esquerra, visurarem un marge —exactament com apareix a la fotografia de sota. El sender, tot i no estar senyalitzat, s'inicia aquí. Nosaltres haurem de passar pel lloc que assenyala la fletxa dibuixada sobre la fotografia. A partir d'aquí, agafarem una sendera sense bifurcacions. El primer que fa aquesta sendera és anar pel fons del barranc fins a arribar als peus del turonet que es contempla a la fotografia.

Tot seguit, passarem a la vessant dreta, tot endinsant-nos en un bosquet de pins, però en el qual no hi ha perill de perdre la sendera.

Un cop traspassat aquest bosquet, sortirem al fil de la serra que correspon a la solera del barranc de la Carbonera i a l'ombriu del barranc del Lletí. Hi continuarem fins a arribar a una bifurcació de senderes. Nosaltres haurem d'anar per la de la dreta, és a dir, deixant a l'esquerra la que es mostra a la fotografia.

Seguirem caminant fins a aplegar a un altre encreuament de senderes. Aquesta sendera, que veurem que ens ve per l'esquerra, és la que condueix fins al refugi Enric Aguadé. Nosaltres anirem cap a la dreta, on a partir d'aquí el sender estarà senyalitzat amb dues línies, una de color groc i l'altra de color verd.

Prendrem la sendera que va cap a la dreta i continuarem caminant fins a arribar al punt d'interès senyalitzat al plànol, on podrem esguardar una magnífica vista del barranc de la Carbonera, poblat per una gran quantitat de flora i fauna que es troba en pocs barrancs de la zona. Continuarem avançant fins a arribar al corral dels Cabassers. Uns metres més avant, trobarem una petita esplanada —aquí serà un bon lloc per descansar i agafar forces per muntar el següent tram. Des d'aquí, podrem obtenir unes fantàstiques vistes de la foia d'Ulldecona o, fins i tot, contemplar el massís dels Ports, ja que ens trobarem a 446 m d'altura. Un cop represa la marxa, seguirem les marques de la sendera fins a aplegar a un tram que serà més pla. En aquest moment, estarem passant pel fil de l'ombriu del barranc de l'Astor, on podrem veure el naixement del barranc de la Carbonera, del de l'Astor o el mas de Comú.

Barranc de la Carbonera

Astor

Panxablanca

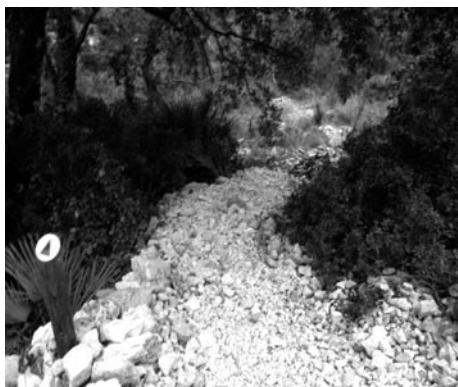
Continuant pel sender, arribarem a una altra sendera que ve del mas de Comú. Nosaltres el prendrem en direcció a la Foradada, o sigui, cap a l'esquerra. En aquest indret, passarem per l'inici del barranc de l'Astor —si tenim la sort que ens acompanyi algú que conegui la zona, es pot observar la font i la bassa de Panxablanca, una font de tipologia vaclusiana, on l'aigua brolla de l'interior d'una roca i es reté sobre un sòl argilenc. Resseguint el sender, sortirem d'aquesta zona per ocupar el terme dels Freginals —nosaltres sempre hem d'agafar el sender que va per la dreta, ja que els altres van cap a Mata-redona. Finalment, uns metres més avant, trobarem la Foradada -uns dels punts més interessants de la serra del Montsià-, allí podrem dinar per agafar forces per a la baixada cap al camí de la Font. A la Foradada, si el dia és clar, podrem clissar vistes com aquesta, fins i tot es poden veure les illes Columbretes. Si continuem un tros més, recte pel sender, podem pujar a una roca situada a 610 m d'altitud des d'on podrem contemplar tot el delta de l'Ebre i les poblacions de la zona.

A continuació, el tram següent serà el més complicat de tota la ruta, perquè amb poc terreny s'ha de baixar molt avall fins al pantanet dels Coloms. Així doncs, per la sendera de la fotografia i amb molt de compte pel perill de relliscar, anirem per aquests senders que estaran senyalitzats per uns punts verds.

En aquest tram, serà important no perdre de vista les marques de pintura, ja que és molt fàcil sortir-se'n. Un cop haurem arribat a la part baixa del barranc, aplegarem a un encreuament de senders on hi ha un indicador.

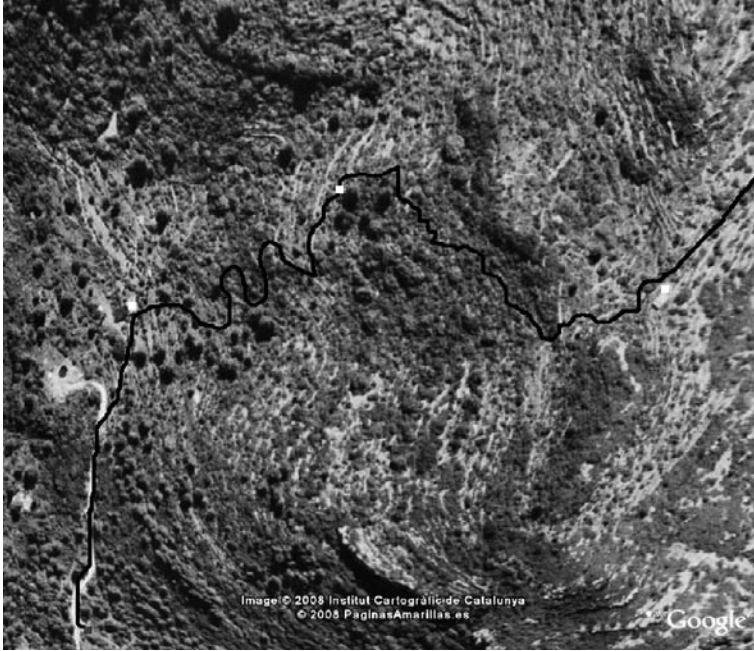
Nosaltres trencarem cap a la dreta i baixarem per aquest pedreguer on tot seguit entrarem en un bosquet de carrasques. Després, ja sortirem al descobert i al pantanet dels Coloms, on podrem descansar de la dura baixada. Finalment, continuarem per la sendera tot travessant una finca d'oliveres i, seguidament, agafant el camí de la font -que no haurem de deixar-lo mai tot- i les bifurcacions que hi puguem trobar, un cop arribem a les plaques fotovoltaiques del darrere de la gasolinera, girarem cap a la dreta on el camí ens portarà a la N-340, on finalitzarà el recorregut.

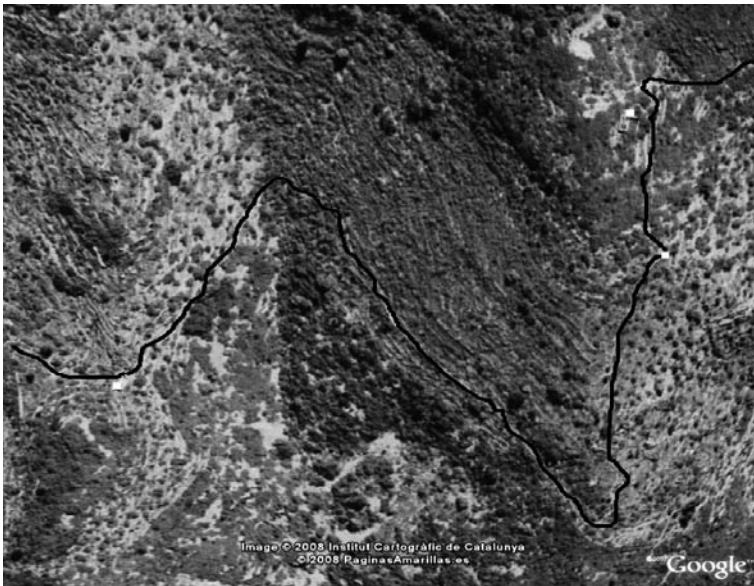
Ruta 2

DE L'ASTOR FINS A LA CARBONERA

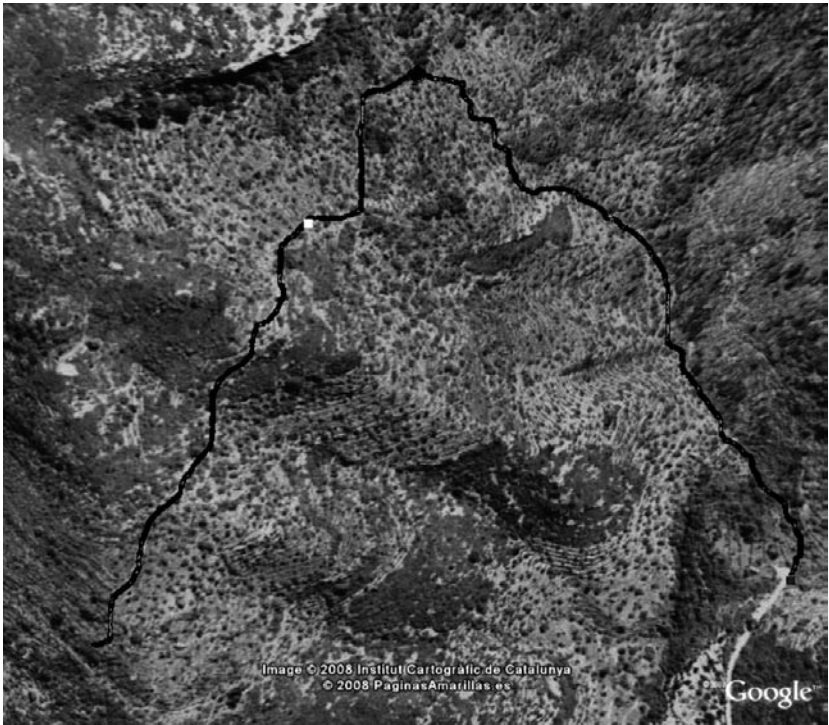
Ruta que comença uns metres abans del refugi Enric Agudé, puja per l'ombriu del barranc de l'Astor, tot passant pel barranc del Lletí, fins a arribar al cor de la Carbonera.

PLÀNOL 1

PLÀNOL 2

PLÀNOL 3

PLÀNOL 4

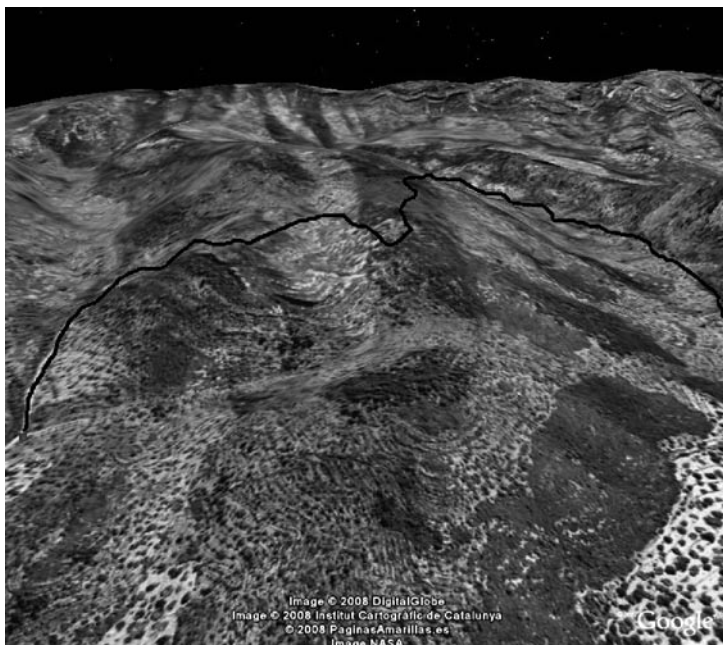
PLÀNOL 5

Recomanacions: Es recomana portar aigua, també menjar per esmorzar i una càmera fotogràfica. El recorregut no s'acaba al mateix lloc d'inici, per la qual cosa s'aconsella disposar d'algú que ens pugui venir a recollir a la Carbonera. Un cop s'arriba al fons del barranc de la Carbonera, tindrem l'opció d'anar fins al cocó de Xaparro, que està situat uns metres més endins del barranc. Personalment, recomano aquesta ruta ja que per la poca durada i l'esforç físic que requereix és molt bonica.

FITXA TÈCNICA:

- *Distància:* 3 km.
- *Desnivell:* 440 m.
- *Durada:* 2 h. aprox.
- *Nivell d'intensitat:* Mitjà
- *Nivell de conservació de la sendera:* Adequat, amb alguns punts deficients.
- *Senyalització:* Sí
- *Punts d'interès:* Punts de la sendera que s'endinsen dins de veritables boscos, vistes dels barrancs de l'Astor i la Carbonera.

Vista en 3D del recorregut

Aquesta ruta consta de dos parts: la primera, s'ha d'efectuar en cotxe fins a arribar a la cadena del camí de l'Astor —correspon als plànols 4 i 5. La segona part s'ha de realitzar a peu —coincideix amb els plànols 1, 2 i 3. Sense deixar el camí asfaltat, pel lligallo de l'Astor fins a aplegar dalt.

Punt de partida: plaça de la Diputació.

Des d'aquí, agafarem la carretera de Tortosa (T-331), és a dir, en direcció nord-est. Continuarem per aquesta carretera fins a arribar al barri de les Ventalles. Quan en passem les últimes cases, ens fixarem que, a la nostra dreta, hi ha una camí que creua la via fèrria amb un pont, que haurèm d'agafar i, tot seguit, travessarem l'autopista AP-7 pel pont fins dalt de tot del camí, on seguirem avançant pel camí de terra. Continuarem per aquest camí fins a trobar una cadena que ens barra el pas amb vehicle. Aquí començarà la marxa a peu. Seguirem pel camí fins a aplegar a un punt on una petita senda es desvia cap al refugi, tal com podem veure a la fotografia.

Un cop al refugi, comprovarem que, cap a la nostra esquerra, continua el sender senyalitzat amb color groc i blanc i uns rètols informatius —aquesta senda és la que puja als castanyers, és a dir, la que no hem de prendre. Nosaltres agafarem la que va cap a la dreta i passa pel refugi. Uns metres més avant, observarem l'inici del sender que té les marques grogues i verdes pintades en un marge. Aquest sender és un dels que recorre zones més boscoses de tot el Montsià, ja que creua boscos de pins, carrasques,

arboços... Uns metres més avant, veurem que la sendera es bifurca, però nosaltres agafarem la que va per l'esquerra. Continuarem pujant per la sendera en direcció al barranc del Lletí sempre vigilant de no perdre els senyals de pintura, ja que és molt fàcil extraviar-s'hi.

Després d'haver travessat diferents boscos, arribarem al fil de la moleta que limita el cara-sol del barranc del Lletí amb una part de l'ombriu del barranc de l'Astor. Aquí podrem observar diferents tipus de vegetació molt curiosa. També podrem esguitar el maset del Lletí, on segurament devien viure els propietaris de totes les feixes que hi ha al voltant. A la nostra esquerra, podrem visurar la sendera que ens portarà cap endins del barranc.

Si la seguim, arribarem al fons del barranc i seguidament de forma suau i progressiva aplegarem al fil de la mola que delimita el barranc de la Carbonera amb el del Lletí. Aquesta sendera no té cap bifurcació fins que arribem dalt de tot, on podrem continuar avançant o girar cap a l'esquerra. Nosaltres avançarem, ja que l'altra sendera condueix a baix de tot. Seguint per aquesta sendera, podrem obtenir diferents panoràmiques molt bones de la foia d'Uldecona, dels Ports de Beseit... Uns metres més amunt, arribarem al corral dels Cabassers, que, tal com podem observar a la fotografia, es troba en molt mal estat. Aquí serà un bon moment per fer un petit descans abans d'entrar al barranc de la Carbonera —el que per a mi és un del més bonics que podem trobar a la serra. A escassos metres del corral, veurem que hi ha una sendera que creua la que ens trobem. Nosaltres hem d'agafar la que va cap a la dreta, és a dir, la que s'endinsa pel cara-sol del barranc de la Carbonera. Aquest primer tram de sendera és un poc molest, perquè està un poc bruta i hi ha algunes gatoses que punxen en passar.

El descens cap al fons del barranc no té grans complicacions, ja que els bancals pels quals creua la sendera estan prou nets de vegetació. A partir d'aquí, podrem contemplar grans vistes del veritable boscatge que hi ha a l'ombriu del barranc. Si mirem al fons, podrem veure perfectament el mas de Comú, també podem esguardar uns grans contrastos dels colors càlids de la vegetació amb colors freds dels diferents cingles que hi ha al barranc. Uns metres més avant, podrem trobar el corral de Guasch que, igual que el dels Cabassers, es troba en molt mal estat. En aquest barranc, aquest model de corral és molt comú i en podrem trobar molts. Si ens hi fixem, molts d'ells tenen un xiprer al costat, ja que la gent gran conta que antigament es plantava un xiprer al costat d'una petita edificació perquè la gent sabés que allí es trobava el maset o el corral i que als voltants podien trobar aigua, ja fos en un povet o una cisterna. Continuant la marxa, arribarem a un petit pinar on podrem contemplar que tenim dos senderes per escollir: l'una, se'n

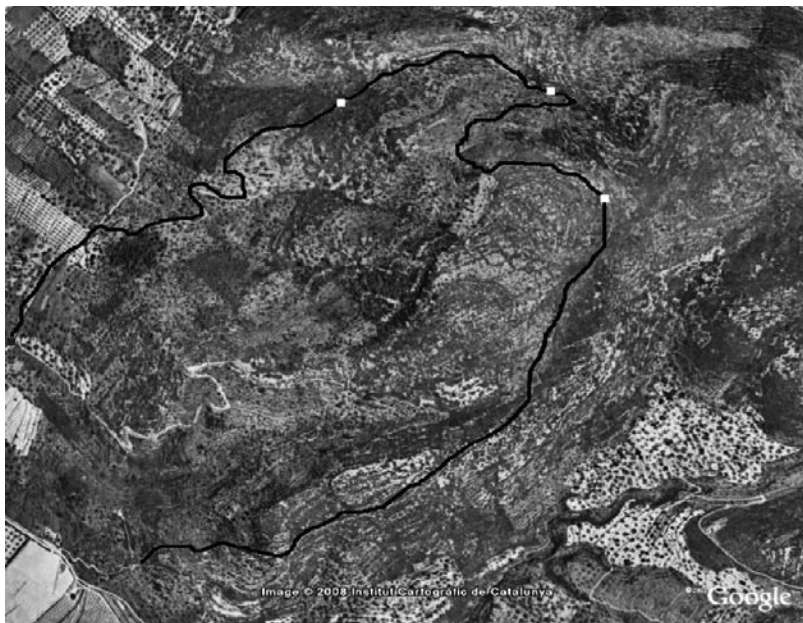
va cap a dins al barranc; l'altra, cap a fora. Si no estem cansats i anem bé de temps, tenim l'opció d'agafar la que es dirigeix cap a la nostra esquerra que ens conduirà fins al cocó de Xaparro, que podrem trobar seguint les indicacions que hi ha en una pedra uns metres més endins. Aquest cocó de tipologia vauclusiana és a l'interior d'un cingle d'on brolla l'aigua. Antigament, s'utilitzava molt poc, perquè és de difícil accés. A causa que hi van a beure molts d'animals i l'aigua està molt estancada, es recomana no beure'n. Un cop visitat el cocó, tornarem al pinaret on es bifurcava la sendera. Allí avançarem i, uns metres més avant, descobrirem una altra bifurcació de senderes —nosaltres anirem per la de la dreta. Ambdues condueixen al mateix lloc, però és recomanable anar per la de la dreta pel seu bon estat. Després d'haver recorregut un bon grapat de metres per una sendera, en la qual no hi ha perill de perdre-s'hi, n'arribarem al final que fa cap a un camí on hi ha un dipòsit d'aigua instal·lat pels bombers per poder apagar el foc en cas d'incendi a la serra. Amb motiu de la instal·lació d'aquest dipòsit, es va arreglar el camí per fer-lo transitable en cotxe. Un cop aquí, tenim l'opció que ens vinguin a recollir en cotxe seguint la marca groga que podem observar al plànol o, en cas contrari, a peu fins a arribar on haguem aparcats el vehicle.

Ruta 3

UN PETIT PASSEIG PER LA MOLA DE LES EGÜETES

Ruta de poca intensitat i durada que recorre tota la mola de les Egüetes. tot i la seva poca alçada ens ofereix molt bones vistes.

PLÀNOL 1

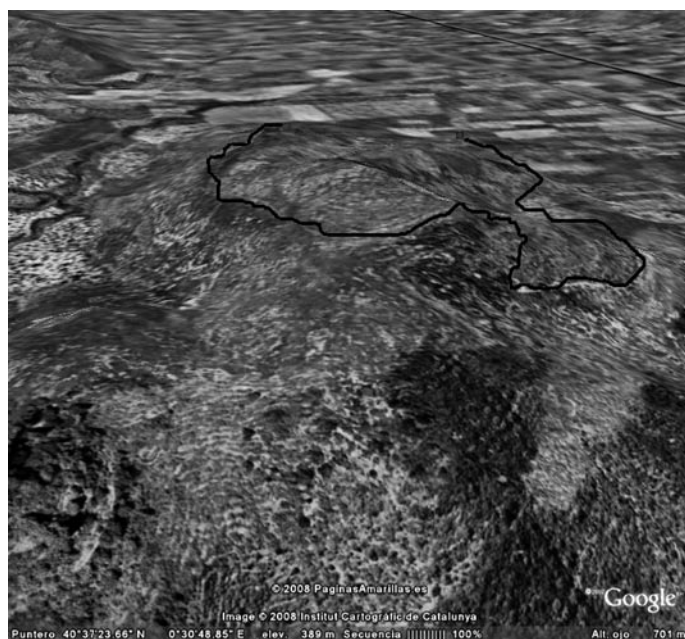
PLÀNOL 2

PLÀNOL 3

Recomanacions: A causa de la poca intensitat i poc perill del recorregut, només s'aconsella portar bon calçat i una mica d'aigua. L'únic punt conflictiu pot ser a l'inici del recorregut a peu, perquè hi ha uns quants rucs d'abelles amb els quals haurem d'anar amb compte.

FITXA TÈCNICA:

- Distància: 3,5 km.
- Desnivell: 380 m.
- Durada: 2 h. aprox.
- Nivell d'intensitat: Baix
- Nivell de conservació de la sendera: Adequat
- Senyalització: No
- Punts d'interès: Diferents vistes de la Foia del Montsià.

Vista en 3D del recorregut

Aquesta ruta consta de dues parts: la primera, en cotxe fins a l'inici del lligallo reial situat al lligallo de l'Ermita. La segona consistirà a fer la volta a la mola de les Egüetes.

Punt de partida: plaça de la Diputació

Iniciarem la marxa en direcció a Tortosa, tot girant a la rotonda que hi ha, fins a arribar a l'encreuament entre la carretera i el lligallo de l'Ermita, que ens serà reconeixible, ja que podrem visurar el pont que creua la via fèrria. Nosaltres girarem a la dreta i avançarem, tot creuant l'autopista, fins a arribar al límit del camí enquitranat, on continuarem recte fins a esguardar un caminet que puja a la mola per la nostra esquerra. Aquí finalitzarà el recorregut en cotxe.

Per iniciar la marxa a peu, agafarem el caminet esmentat anteriorment i que apareix a la fotografia. Uns metres més avant, podrem veure l'inici de la sendera, encara que al principi passa per sobre de grans roques i no es pot distingir clarament. Seguint per aquesta sendera, podrem observar els diferents barrancs que hi ha a la serralada del Montsià. No ens haurem de preocupar per les bifurcacions de senderes, perquè fins a dalt de tot de la

mola no n'hi ha cap. Un cop n'apleguem a dalt de tot, on caminarem per sobre d'un pedregar, hem de continuar recte i no agafar la sendera que se'n va per la dreta, ja que aquesta és la continuació del lligallo reial. Comprovarem que, a poc a poc, ja començarem a pegar-li la volta a la mola i, a la nostra dreta, tindrem el barranc del Mascarat. Uns metres més avant, farem cap a una caseta i aquí la sendera s'acaba. Uns metres més endavant, observarem que a mà dreta hi ha un camí com el que apareix a la fotografia que ens portarà fins al final del recorregut. Baixant-hi, podrem visurar diferents curiositats com aquesta petita basseta que segurament ha estat fabricada pel propietari de la caseta per on hem passat, igual que el camí que també és propietat seva, per la qual cosa només podrem anar-hi a peu.

Continuant baixant pel camí, podrem observar la foia d'Ulldecona i l'ermita de la Pietat. Uns metres més avall, arribarem on és la cadena que impedeix transitar en cotxe pel camí i, a la nostra esquerra, podrem veure un bosquet de pins que, a diferència de molts altres, no s'ha incendiat. Seguint pel camí, en farem cap a un altre on hurem de girar a l'esquerra, pel qual farem cap al lligallo de l'ermita en què pujant uns metres més amunt podrem recollir el cotxe.

2. CONCLUSIONS

La serra del Montsià disposa d'una gran quantitat de senders i de corriols utilitzats antigament per pastors i pagesos, però que, amb l'abandonament de les tasques agrícoles i ramaderes cap als anys 50-60, aquests quasi es van perdre.

Des de fa uns pocs anys, gràcies a la feina de diverses entitats com el Centre Excursionista, el Moto Club, la Penya Ciclista —secció Mountain

Bike, etc. i de diverses persones a nivell particular, aquests senders i corriols estan en període de recuperació.

Amb aquest treball de recerca, m'he proposat donar a conèixer a totes les persones que hi estiguin interessades unes senderes per la serra. Per això, vaig recórrer diverses vegades tots els itineraris efectuant amidaments, explicacions i fotografies dels indrets més significatius, ja sigui per l'interès paisatgístic com per la importància per orientar-se els que els utilitzen. Crec que he aconseguit efectuar una presentació atractiva incitant així la gent que el llegeixi a transitar per aquests trajectes.

Un altre dels objectius que m'havia marcat i que penso que he aconseguit era realitzar el treball utilitzant al mínim els recursos de tercers. D'aquí que dibuixés els mapes jo mateix en comptes d'escanejar-ne d'altres ja existents.

Desitjo que amb aquest treball hagi aconseguit aquest propòsit i espero poder continuar l'iniciat donant a conèixer més itineraris, ja que encara en queden uns quants, tant pel Montsià com per la serra de Godall, prou interessants.

Agraïments:

Als meus pares, Jordi Raga, Marina Carceller i la meva germana Esther Raga.

A tots aquells que m'han acopanyat en les sortides sobre el terreny: Orla Jacques, Roser Ortiz, Amado Doménech i Josep Redó.

A la meva tutora que m'ha ajudat en aquest treball, Marisa Ferré Plius.

Bibliografia

Fonts escrites:

- Mapa excursionista de la serra de Montsià.
- ESTEVE, Sílvia (2003): "Els masos d'Ulldecona", Raïls núm. 19: pàg. 56-84.
- MARTÍ I MARTÍ, Xavier (1998): "Les fonts del Montsià", Raïls núm. 11: pàg. 6-40.

Fonts orals:

- Colla de la cacera al senglar Ventalles
- Josep Ramon Callarisa
- Josep Ma Navarro

Internet:

- Google Earth
- Tinet.org